

KUFOTOKOZA MWACHIDULE

Kukonzekeretsa Msokhano wa Anthu Okhuzidwa wa

KABONI PULOJEKETI NDIKUTENGA NAWO GAWO MU ZOCHITIKA ZAKE MWAUFULU M'DZIKO LA MALAWI

Potsatira kayendetsedwe ka pulogalamu ya gold standard

“PULOGALAMU YA NJIRA ZABWINO ZOPHIKIRA POGWIRITSA NTCHITO NKHUNI NDI ZINA ZOTHANDIZA KUTETEZA CHILENGEDWE MU AFRICA.

Chiyambi

Kampani ya Effective Climate Solutions (“ECCS1”) ndi makampani othandizana nawo ndi okondwa kulengeza za msokhano wa anthu okhuzidwa potsatira kayendetsedwe ka pulogalamu ya Gold Standard dziko muno. Zochitika za pulogalamuyi zichitika pansi pa pulogalamu ya njira zabwino zophikira pogwiritsa ntchito nkhuni ndi zina zothandiza kuteteza chilengedwe mu Africa.

Dziko la Malawi limadalira kwambiri mphamvu zomwe sizingabwerezeke monga makala kapena nkhuni pophikira. Kugwiritsa ntchito makala kapena nkhuni kuli ndi kuipira ku chilengedwe chatthu chifukwa zimalimbikitsa kuononga nkhalango, kukokoloka kwa nthaka, kuchulukitsa utsi woipa mlengalenga, kuthetsa chonde m’nthaka, komanso kuchepesa kuthekera kwa nthaka kusunga madzi. Kuonjezera apo, utsi wa nkhuni ndi makala ndi woipa m’nyumba chifukwa umabweretsa matenda osiyanasiyana monga Chibayo, Sitroko, matenda a Mtima komanso khansa ya m’mapapo.

Cholinga cha Pulojeketi

Kampani ya Effective Climate Solutions (“ECCS1”) ndi makampani othandizana nawo ayambitsa pulojeketi ya kaboni ku Malawi potsatira kayendetsedwe ka pulogalamu ya Gold Standard ‘Pulogalamu ya njira zabwino zophikira pogwiritsa ntchito nkhuni ndi zina zothandiza kuteteza chilengedwe mu Africa’.

Cholinga cha Pulogalamu ya njira zabwino zophikira pogwiritsa ntchito nkhuni ndi zina zothandiza kuteteza chilengedwe mu Africa ndi kufalitsa mbaula za makono ku banja aku Malawi. Izi zikuonjezeranso kwa makomo omwe amagwiritsa ntchito mbaula mu mabizinesi ang’ono-ang’ono monga malo odyera.

Utsi wambiri omwe umakhala mlengalenga kuonjezerapo kaboni daoisaidi umabwera chifukwa chakuti moto sumayaka mokwanira pamene tikuphika. Kotero tikamagwiritsa ntchito zipangizo zachikale timaonjezela utsi umenewu kuti uchuluke. Pamene tikugwiritsa ntchito mbaula za makono moto umayaka mokwanira kusiyana ndi kuphikira pa pamafuwa atatu. Kotero, timachepetsa mlingo

wa nkhuhi kapena makala omwe tikugwiritsa ntchito pa khomo, motero kuchepetsa utsi woipawu mosiyana ndi m'mene zikanakhalira pachiyambi. Kuchepa kwa mlingo wa utsi woipawu kuthauza kuti tikugwiritsa ntchito nkhuhi kapena makala mochepera motero timagwiritsa ntchito nthawi yochepa komanso ndalama zochepa pamene tikufuna kapena kugula nkhuhi/makala.

Pamene tikugwiritsa ntchito Mbaula zimenezi ogwiritsa ntchito (makomo) azapereka umwini ku Effective Climate Solutions ("ECCS1") kutenga thandizo lobwera posamala chilengedwe omwe akuyang'anira ndi kutsogolera zochitika za pulogalamu imeneyi.

Mbaula za makonozi zizagawidwa komanso kugulitsidwa kwa makomo omwe ali mu pulojeketi imeneyi.

Anthu Omwe Akufikiridwa ndi Kumene Ntchito Ingagwilidwe

Anthu omwe ali pandanda yofikilidwa pa ntchito imeneyi ndi makomo onse opezeka ku mudzi, matauni komanso mizinda omwe amagwiritsa mbaula za chikale. Pulojeketi imeneyi ifika m'midzi, m'matauni komanso m'mizinda yonse mu maboma 28 m'dziko muno.

Luso la Makono

Polojeketi yibweretsa mbaula za makono za mitundu yosiyanasiyana. Mbaula zimenezi ndi zabwino kwambiri ndipo zapangidwa polingalira chikhalidwe chatu pa nkhuhi yophika poonetsetsa kupititsa patso golo luso la makono komanso umoyo wa anthu. Polojeketi yili ndi kuthekera kubweretsa mitundu ina m'tsogolomu.

ECO A MBAULA YA MAKALA

ECO A MBAULA YA NKHUNI

UPANGIRI WA MBAULA		
MLINGO	MBAULA YA ECOA YOGWIRITSA NTCHITO NKHUNI	MBAULA YA ECOA YOGWIRITSA NTCHITO MAKALA
Kusunga Moto	53.7%	71.3%
Cooking Power Output (kW)	1.228kW	0.956kW

Kuchepetsa tizitsotso zotulutsidwa pamene tikuphika	210.2 mg/MJd	38.16 mg/MJd
Kuchepetsa Utsi woipa wa Kaboni pamene tikuphika	5.50 g/MJd	3.78 g/MJd
Chitetezo	97.5%	90%

M'mene Ntchito Ingayendere

- Kugawa mbaula za makono zogwiritsa ntchito nkhuni kunayamba m'chaka cha 2024 pamene mbaula zogwiritsa ntchito makala ziyamba mu gawo loyamba la chaka cha 2025. Pali chiyembekezo chakuti mbaula zamakono zokwana zigawidwa m'chaka chimenechi.
- Misokhano ya anthu okhuzidwa ichitika ma dera atatu muno m'malawi motere;
  - **14th April 2025, 8:30 am to 13:00 pm in Lilongwe-Malawi**
Crossroads hotel,
P.O Box No: 1, Post Dot Net, Crossroads Complex, Lilongwe, Malawi.
  - **15th April 2025 8:30 am to 13:00 pm in Lilongwe-Malawi**
New Dawn Lodge
Along the Bypass Road, New Dawn Lodge Complex Building, Lilongwe, Malawi.
  - **17th April 2025, 8:30 am to 13:00 pm in Blantyre-Malawi**
Crossroads hotel, Crossroads Mall.
Blantyre, Malawi.

Thandizo Lobwera Posamala Chilengedwe

Kuchepetsa kutulutsa utsi woipa wochokera ku nkhuni kapena Makala kuli ndi ubwino ku kampani ya BURN wobweretsa thandizo ndalama chifukwa chosamala chilengedwe pamene malamulo ndi ndondomeko ya pologalamu Gold yatsatidwa.

Thandizo la chuma lomwe limabwera posamala chilengedwe limathandiza munjira zambiri monga;

- a. Kugawa mbaula za makono pa mtengo wotsika kuti aliyense athe kugwiritsa ntchito mbaulazi.
- b. Kukuza pologalamuyi kufikira anthu ambiri komanso kubweretsa mwayi wa ntchito
- c. Kulimbikitsa kafukufuku ndi kupanga Mbaula za makono pa mtengo wotsika
- d. Kupeleka chithandizo chodalirika m'dera

- e. Kulimbikitsa ndi kuzindikiritsa anthu ubwino ndi m'mene angagwilitsire ntchito mbaula za makono zimenezi.

Kuthandizira Ku Chitukuko Chokhazikika Cha M'dera

Kupatula kuchepetsa utsi woipa woononga chilengedwe, polojeketiye ikugwirizana ndi zolinga za bungwe la United Nations mu mfundo zachitukuko chokhazikika (Sustainable Development Goal) ya nambala khumi ndi zitatu (13) "*Kupanga changu pokhazikitsa mfundo zolimbana ndi kusintha kwa nyengo*". Polojeketiye ithandiza kutukula ma banja akumudzi komanso kusamala chilengwedwe nthawi yaitali.

Polojeketiye ithandiza mfundo zachitukuko zokhazikika mu njira izi:

1. Kuchepetsa ndalama zomwe mabanja amagwiritsa ntchito pogula nkhuni kapena makala pophikira. Izi zikugwirizana ndi cholinga choyamba (1) cha mfundo zachitukuko "**Kuthetseratu umphawi wantundu wina uliwonse, kulikonse**".
2. Kuchepetsa Utsi woopsa wa kaboni monokisaidi pamene tikuphikira m'nyumba zomwe zizapangitsa kuti matenda achepe omwe amadza chifukwa cha utsiwu monga matenda ovutika popuma, Mutu komanso kuyabwa kwa maso pamene amayi ndi ana omwe amatenga gawo lalikulu pophika pakhomo. Izi ikugwirizana ndi cholinga chachitatu (3) cha mfundo zachitukuko chokhazikika
3. Kupititsa patsogolo umoyo wabwino wa anthu onse ndi cholinga cha chisanu (5) - **Kukwaniritsa ndondomeko za kusasankhana pakati pa amayi ndi abambo ndikuwapatsa amayi ndi atsikana mwayi wodziyimira pawokha.**

4. Kuchulukitsa kupezeka kwa luso la makono ndi lodalirika lophikira. Cholinga cha chisanu ndi ziwiri **(7) - Kuwonetsetsa kuti anthu onse akupeza mphamvu yodalirika, yokhazikika, yamakono ndi yotsika mtengo**
5. Komaso kudziwitsa anthu za ubwino, chitetezo, chuma ndi kusamala chilengedwe zomwe zimabwera chifukwa cha kugwiritsa ntchito mbaula zimenzi. Cholinga cha chinayi (4) - **Kulimbikitsa ndi kupititsa patsogolo mwayi wamaphunziro abwino kwa wina aliyense.**
6. Mbaula zimathandiza anthu kupeza ntchito zosiyanasiyana m'maiko omwe kuli polojeketi. Cholinga choyamba (1) - **Kuthetseratu umphawi wantundu wina uliwonse, kulikonse komanso** Cholinga cha chisanu ndi zitatu (8) - **Kupititsa patsogolo chuma ndi kupezetsa ntchito zabwino zokhazikika kwa anthu onse.**
7. Kuchepetsa kudula mitengo mwa chisawawa, kusamalira nkhalango zonse, kubwezeretsa nkhalango zowonongeka m'madera omwe amagwiritsa ntchito mphamvu zochokera ku nkhuhi kapena makala. Izi zithandiza kuti chilengedwe sisungike bwino komanso kuthandiza za chilengedwe zopezeka m'mapiri, kusungika kwa madzi komanso nthaka. Cholinga cha khumi ndi zisanu (15) - **Kuteteza, kubwezeretsa, ndi kulimbikitsa kagwiritsidwe ntchito ka za moyo za pa mtunda ndi kusamala nkhalango, kuthetsa chipululu ndi kuwonongeka kwa nthaka)**

Kutsatira mfundo za ndondomeko ya Chitetezo

Kuwunikira mokwanira mfundo za dongosolo ya chitetezo kuchitika pofuna kutsatira malamulo a chitetezo a Gold Standard, komanso kulemekeza malamulo, chikhalidwe, komanso malamulo onse a m'dera.

Mfundo zikulu-zikulu zoyenera kutsatira zalembedwa munsimu mwa chidule motere;

Mfundo za Chikhalidwe cha Anthu

- **Mfundo yoyamba: Ufulu wa Chibadwidwe:** Kugawa kwa mbaula za makono kapena zochitika zili zonse zili mu pulogalamu imeneyi kulibe kuthekera kwakuti kutha kuphwanya ufulu wa chibadwidwe, kapena malumbiro a maiko olimbikitsa ufulu wachibadwidwe. Zonse ziyenda monga imakambila mfundo za dongosolo la chitetezo a Gold Standard for Global Goals. Pa nthawi imene kuzakhale msonkhano wa anthu okhuzidwa mu pulogalamuyi, anthu a ku Kampaniyi azafotokozera onse oitanidwa m'mene malamulo a maiko, m'dziko, kapena m'dera angazatsatidwire mwa ntchuntchu.

- **Mfundo ya Chiwiri: Kupereka mwayi kwa anthu a m’dera mofanana kusatengera kuti ndi wamwamuna kapena wamkazi ndi kupeleka mphamvu kwa amayi:** Kugwiritsa ntchito zipangizo za makono ngati m’lowa-malo mwa zipangizo za chikale kuchepetsa kugwiritsa ntchito makala/nkhuni zambiri zomwe zili ndi ubwino kwa amayi. Ubwinowu uzapelekedwa bwino bwino pa tsiku la msonkhano wa athu onse okhuzidwa mogwirizana ndi cholinga cha chisanu cha mfundo cha chitukuko chokhazikika.
- **Mfundo ya Chitatu- Umoyo wa M’dera ndi Chitetezo:** Palibe chiopsezo chili chonse choononga umoyo wa m’dera pamene zochitika za pulogalamu zayamba. Oyendetsa ntchito imeneyi azaonetsetsa kuti zochitika zake zonse zikulumikazana ndi anthu powafotokozerera za ndondomeko zonse za chitetezo, komanso ndondomeko zotetezera ogwira ntchito kwa anthu amene alembedwa muzochitika za pulogalamu imeneyi.
- **Mfundo ya Chinayi: Chikhalidwe cha anthu, Mbadwa za M’dera, Kuthamangitsidwa kapena kusamutsidwa:** Cholinga cha pulogalamu ndi kukhazikitsa zipangizo zophikira za makono, kotero palibe chiopsezo chakuti itha kazaononga kapena kusokoneza chikhalidwe anthu. Otsogolera pulogalamu azaonetsetsa kuti zochitika zake zikutsatira zofunikira zonse. Anthu onse okhuzidwa azauzidwa mfundo zonse za chitetezo monga;
  - Kuteteza malo a chikhalidwe cha anthu komanso osasokoneza mbiri yake
  - Kupewa kuthamangitsidwa kapena kusamutsidwa kwa nzika za m’dera.
  - Malamulo okhuza malo ndi ufulu wina uli wonse
  - Ufulu wa mbadwa za m’dera.
- **Mfundo ya Chisanu: Ziphuphu:** Otsogolera Pulogalamu izaonetsetsa kuti zochitika zake sizikulimbikitsa ziphuphu komanso anthu akufotokozeredwa za kuipa kochita ziphuphu komanso kuuzidwa kuti BURN sizalekerera mtundu uli wonse wa ziphuphu pamene ntchito za pulogalamu zokhazikitsidwa.
- **Mfundo ya Chisanu ndi Chimodzi: Zotsatira za Chuma:** Pulogalamu izalemekeza ufulu wa anthu ogwira ntchito. Sizalekelera mchitidwe ogwiritsa anthu ntchito mwa ukapolo kapena kuphwanya malamulo a ntchito ovemelekezeka ndi maiko. Zochika zonse zizatsata mfundo ya chisanu ndi chimodzi yoyenera mu Gold Standard Safeguarding Principles.

Chilengedwe ndi Ubale wa Zolengedwa Zonse

Mfundo ya chisanu ndi ziwiri: Nyengo ndi mphamvu za Chilengedwe

- **Kuika Utsi mlengalenga:** Pulogalamu ichepetsa kuika utsi mlengalenga omwe umasokoneza nyengo kuchokera mmene ulili pano ndi kufika zaka khumi ziwiri zikubwerazi. Luso lomwe laikidwa lithandiza kupewa kuika utsi wambiri wa kaboni daiokisaidi mlengalenga.
- **Mphamvu Zachilengedwe:** Cholinga cha pulogalamu kukhazikitsa luso la makono logwiritsa ntchito mphamvu zochokera ku zachilengedwe zosabwerezeka zochepa po phikira. Motero, kuchuluka kwa mitengo yodulidwa kuchokera nkhalango kuzachepa kusiyana ndi m'mene zili pano.

Mfundo ya chisanu ndi zitatu: Madzi

- **Zotsatira za kuyenda kwa Madzi:** Pulogalamu sizaonga madzi, kusokoneza m'mene madzi amayendera, komanso kupangitsa makomo kuti asowe madzi kapena kukokoloka kwa nthaka.
- **Kukokoloka Kwa Nthaka:** Pulogalamu ichepetsa kugwiritsa ntchito nkhuu kotero iteteza nkhalango. Pa chifukwa chimenechi, kukokoloka kwa nthaka kuzachepa ndipo madzi sazayenda mothamanga.
- **Mfundo ya chisanu ndi zinayi:** Chilengedwe, Ubale wa zolengedwa, ndi kagwiritsidwe ntchito ka malo.
- **Kugwiritsa Ntchito Malo kapena Nthaka:** Palibe mbewu iliyonse yomwe ingazalidwe ngati gawo limodzi la pulogalamu imeneyi.
- **Chiopsezo ku Ngozi ya chilengedwe:** Palibe zotsatira zili zonse zomwe pulogalamu ingathandizire kubweretsa ngozi ya chilengedwe.
- **Kubweretsa Mbewu za Genetiki:** Palibe kugwiritsa ntchito mbewu kapena zinthu zopangidwa mwa Genetiki zomwe zimaopseza chilengedwe.
- **Kutulutsa zonyasa zoononga Chilengedwe:** Malingana ndi zochitika za pulogalamu, kugwiritsa ntchito nkhuu/makala kuzachepa, kotero palibe kugwiritsa ntchito mafuta ambiri ochokera kuzotsalira zachilengedwe. Motero, palibe chiopsezo chotulutsa zonyasa zomwe zimaononga chilengedwe.
- **Kutaya zinyalala ndi zina zoopsa:** Panthawi yopanga mbaulazi, pulogalamu izagwira ntchito ndi makampani a m'dera ndipo izatsata malamulo oteteza kutaya zinyalala ndi zina zoopsa ku chilengedwe. Pulogalamu izakhazikitsa ndandanda wabwino wa m'mene zinyalala azisamalira mu nthawi yonse imene ikugwira ntchito.
- **Fetereza ndi Mankhwala Ophera Tizilombo:** Palibe njira ina iliyonse yomwe Pulogalamu ingazagwiritse ntchito fetereza kapena mankhwala ophera tizilombo m'munda pa zochitika za ntchito zake.
- **Kukolola Mitengo:** Pulogalamu ichepetsa kufunikira kwa mitengo pophikira kotero iteteza nkhalango zanthu m'dziko muno.

- **Chakudya:** Pulogalamu ilibe chiopsezo pa chakudya kapena kusokoneza kulima kwa chakudya.
- **Ulimi wa Ziweto:** Pulogalamu sikukhuzana ulimi wa ziweto.
- **Kusamala za chilengedwe zosiyana-siyana m'malo ake:** Ntchito ina iliyonse ya pulogalamu izayenera kusonyeza kuti ikutsata ndi kuteteza za chilengedwe zonse m'malo ake molingana ndi malamulo a dziko komanso ndondomeko zomwe maiko onse oyenera kutsata.
- **Zolengedwa zomwe zili pa Chiopsezo:** Pulogalamu ilibe kuthekera koika chiopsezo kapena kusokoneza zolengedwa malo ake. Ntchito zake zizakhala makomo komaso mabungwe.
- **Kubweretsa Mtundu wa chilendo wa mbeu:** Palibe mtundu uliwonse wa mbewu kapena zomera zomwe zizayambitsidwe mu pulogalamu imeneyi.